

VISIE LANDBOUW EN VOEDSEL

V PS 29-01-2024

Inhoud

1	Achtergrond	1
2	Politieke- en bestuurlijke context	2
3	Relatie tot de Omgevingswet.....	2
4	Samenhang met UPLG/GGA-LG	2
5	Methode: toekomstverkenning en participatie	2
5.1	Eerste fase: workshops trendpanorama en Three Horizons workshop	3
5.2	Tweede fase: gewenste toekomstbeeld en hoe daar te komen	4
6	Participatieruimte	4
7	Doelgroepen	4
7.1	Participatiegroep	4
7.2	Bewonersgroep	5
7.3	Provincie Utrecht.....	5
8	Risico's.....	6
9	Communicatie over de visie	7
10	Activiteiten en planning.....	7

1 Achtergrond

Op 7 november 2023 heeft GS de "Startnotitie visie landbouw en voedsel, bouwsteen voor de omgevingsvisie" vastgesteld. Deze is tijdens de vergadering van de Statencommissie RGWW besproken op 6 december 2023. Daarbij werd waardering uitgesproken voor het initiatief, maar werden er ook aandachtspunten meegegeven voor het participatietraject. Er lopen binnen de provincie gelijktijdig meerdere participatiesporen waarbij naast dit beleidstraject de doelgroep agrariërs een grote rol speelt:

- Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG)
- Gebiedsgerichte Aanpak Landelijk Gebied (GGA-LG)
- Omgevingsvisie provincie Utrecht

Daarbij staat de agrarische sector erg onder druk en is sprake van wantrouwen richting de overheid.

Provincie Utrecht wil de visie landbouw en voedsel graag tot stand brengen met belangrijke inbreng van de hele agrarische sector, maar ook van vertegenwoordigers van andere belangen in het landelijk gebied die de sector raken. Zonder deze inbreng zal een visie weinig draagvlak hebben en zal de provincie daar last van hebben bij de door hen gewenste uitvoeringstrajecten. Positiever geformuleerd: door middel van een goed participatietraject kunnen tegengestelde belangen dichterbij elkaar gebracht worden en kan meer begrip ontstaan voor verschillende belangen en toekomstbeelden. Er kan zelfs energie ontstaan om samen zaken aan te pakken.

Het is van belang om een participatietraject vorm te geven waarbij agrariërs bereid zijn om mee te doen zonder daarbij overvraagd te worden. Iedere deelnemer moet zich veilig voelen om de eigen mening op een respectvolle manier te delen. Daarvoor is een goede afstemming met de andere participatietrajecten van belang. Dit plan geeft weer hoe we dit vorm willen geven. Het plan zal eerst met gedeputeerde en vervolgens met de Statencommissie RGWW gedeeld worden in een werksessie op 28 februari 2024.

2 Politieke- en bestuurlijke context

Vlak na het vaststellen van het Utrechtse coalitieakkoord op 5 juli 2023 viel het kabinet (7 juli). Tijdens de landelijke verkiezingen op 22 november 2023 heeft er een flinke verschuiving in het politieke landschap plaatsgevonden. De Kabinetsformatie zal tijd nodig hebben, maar er is de verwachting dat de winnende partijen zullen proberen de doelen van het NPLG aan te passen en / of op een andere wijze willen realiseren. Dit kan gevolgen hebben voor de agrarische sector en de inzet van de provincie Utrecht. Veel agrariërs verwachten dat een nieuw Kabinet meer oog zal hebben voor hun belangen. Tegelijk is het onzeker hoe het nieuwe beleid eruit zal komen te zien en dit zorgt ook voor een afwachtende houding.

Hoewel de politieke context dus erg dynamisch is, heeft de methode van toekomstverkenning daar niet veel onder te lijden. We kijken daarbij naar de volgende generatie (2050) en welke toekomstscenario's daarbij denkbaar zijn. Daarbij bewegen politieke tegenstellingen zich meer naar de achtergrond. Bij de visievorming, waarbij de provincies keuzes maakt in haar gewenste toekomstbeeld en hoe ze dat wil ondersteunen, speelt de politiek een grotere rol. De maatschappelijke opgaven voor natuur, water en klimaat zullen op zichzelf niet veel veranderen. Wel is er in het traject een moment van evaluatie opgenomen om te bezien of de (nationale) politieke context gevolgen heeft voor mogelijk besluitvorming.

GS hebben gevraagd om de Statenleden een belangrijke plaats te geven in de participatie van de visie landbouw en voedsel en ze al vroeg in het traject te betrekken.

3 Relatie tot de Omgevingswet

De visie landbouw en voedsel wordt geen officieel document in het systeem van de Omgevingswet. Het dient als bouwsteen voor de Omgevingsvisie provincie Utrecht die in 2025 herzien wordt op o.a. het onderdeel landbouw. Ook bij de herziening van de Omgevingsvisie wordt een participatief traject gevolgd.

4 Samenhang met UPLG/GGA-LG

Het plan "Participatie communicatie UPLG Q3 & Q4 2023" is door gedeputeerden Has Bakker en Mirjam Sterk goedgekeurd. Daarin staat beschreven hoe eind 2023 stakeholders nader bij het UPLG worden betrokken. In 2024 wordt er verder gewerkt aan een versie 1.0 van het UPLG met daarbij een plan-MER, waarbij ook sprake is van participatie.

Naast het UPLG vindt er in het kader van de GGA-LG participatie plaats in de 9 gebieden in de provincie Utrecht. Inmiddels zijn er 9 gebiedscoördinatoren aangesteld die de komende tijd werken aan gebiedsplannen/gebiedsagenda's.

Er is afstemming tussen de projectleider van het visietraject landbouw en voedsel en de communicatiemedewerkers van UPLG en GGA. Daarbij worden kalenders, spreeklijnen en Q&A's met elkaar afgestemd.

5 Methode: toekomstverkenning en participatie

Om participatie echt bij te kunnen laten dragen aan een nieuwe visie op de toekomst, is het van belang om stakeholders in een vroeg stadium te betrekken. Stakeholders betrekken in het stadium van toekomstverkenning levert een aantal voordelen op. Een toekomstverkenning overstijgt de waan van de dag en zorgt zo vaak voor een minder beladen discussie waarin vrij van meningen kan worden gewisseld. Op deze manier vindt een waardevol gesprek plaats over waarden en verwachtingen voor de toekomst. In scenario's worden de consequenties van trends en keuzes zichtbaar. Dit stelt de deelnemers in staat mogelijke keuzes 'door te denken' en zo een betere afweging te kunnen maken. Het werken met

verschillende mogelijke toekomsten of scenario's laat zien dat de toekomst nog open ligt. Alle meningen en perspectieven zijn dus welkom.

Bij het betrekken van stakeholders is het van belang om een veilige omgeving te creëren waarbij iedere deelnemer zich vrij voelt om zijn/haar/hun mening te uiten.

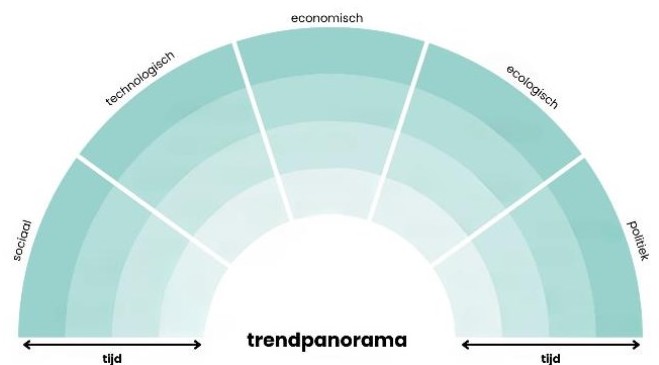
Bureau Futureconsult heeft begin januari 2024 de opdracht gekregen om het proces van toekomstverkenning en visievorming uit te werken en te organiseren. Het participatietraject is opgedeeld in twee fases. In de eerste fase staan een trendanalyse en het toewerken naar scenario's met behulp van de Three Horizons-methode centraal. In de tweede fase ligt de focus op het bespreken van deze scenario's met behulp van backcasting. In Hoofdstuk 10 is de planning van de activiteiten te vinden. Tussen de twee fases vindt een kort evaluatiemoment met de gedeputeerde plaats om te bepalen of de aanpak nog steeds de juiste is, gezien de uitkomsten van de eerste fase en eventuele ontwikkelingen op nationaal niveau die invloed hebben op de visievorming. Zo nodig wordt bijgestuurd.

5.1 Eerste fase: workshops trendpanorama en Three Horizons workshop

Een trendpanorama geeft de meest impactrijke trends en ontwikkelingen weer die van invloed zijn op de toekomst van landbouw en voedsel in de provincie Utrecht. Trends geven aan hoe de samenleving de komende jaren kán veranderen. De waarden en behoeften van burgers en consumenten in de samenleving geven richting aan welke waardeverschuivingen van belang zijn voor de toekomst.

Vorm: 1 workshop met klankbordgroep en 1 workshop met participatiegroep

Trendpanorama wordt besproken met PS in een werksessie

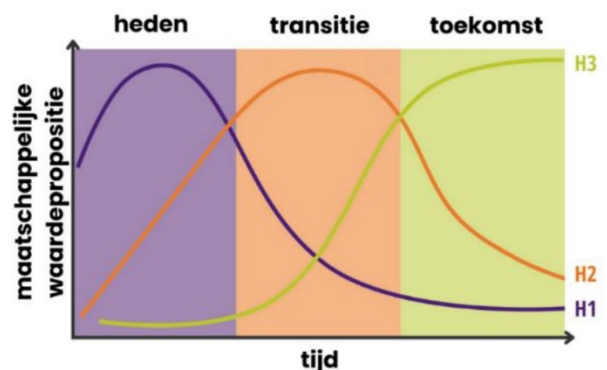
Na de trendpanorama volgt een toekomstverkenning op basis van de Three Horizons-methode. De Three Horizons-methode biedt een methode om over de toekomst van complexe vraagstukken na te denken. Het uitgangspunt van Three Horizons is de verbinding tussen het heden, de toekomst en de transitie die daartussen ligt. Zie de figuur hieronder.

De eerste horizon beschrijft het bestaande dominante systeem dat is uitontwikkeld en waarschijnlijk over zijn hoogtepunt heen is. Dat blijkt uit de signalen dat het systeem vastloopt en niet meer toekomstrobust is.

De tweede horizon is de 'transitiehORIZON' die de verbinding vormt tussen heden en toekomst. De tweede horizon betreft de eerste aanzetten tot vernieuwing en innovatie, die als stappen richting een nieuw systeem gezien kunnen worden. Zo gezien vormt de tweede horizon het 'scharnierpunt' tussen heden en toekomst. Hierin spelen vernieuwers in de landbouw een belangrijke rol als voorbeeld.

De derde horizon betreft het nieuwe systeem op basis van nieuwe uitgangspunten en nieuwe waarden, dat uit de tweede horizon is voortgekomen.

De resultaten van de Three Horizons-toekomstverkenningen worden gevat in enkele scenario's die de situatie anno 2050 beschrijven. Dit is een kwalitatieve beschrijving van mogelijke toekomsten, verbeeld in animatiefilmpjes die de scenario's op een laagdrempelige manier kunnen overbrengen aan stakeholders. Er wordt ook gekeken naar de impact van scenario's op thema's als bijvoorbeeld dierenwelzijn.

Vorm: 1 workshop met klankbordgroep

Animatiefilmpjes van scenario's

5.2 Tweede fase: gewenste toekomstbeeld en hoe daar te komen

De scenario's uit de eerste fase bieden een startpunt voor een gesprek over gewenste en ongewenste ontwikkelingen. Bij het bespreken van de scenario's ligt allereerst de vraag voor wat het gewenste toekomstbeeld is van de verschillende stakeholders. Vervolgens staat de vraag centraal: welke stappen en rollen zijn er voor de provincie mogelijk en nodig om tot het gewenste toekomstbeeld te komen? Dit gebeurt met de methode van backcasting, waarbij we vanuit de gewenste toekomst 'terugkijken' naar het heden. Daarbij wordt ook besproken wie welke rol heeft en specifiek wat dit voor het provinciale beleid betekent.

Vorm: 1 workshop met klankbordgroep, 1 workshop met participatiegroep en 1 workshop met bewonersgroep
Er volgt een Beide Benen Op Tafel-sessie met GS en daarna een werksessie met PS om het gewenste toekomstbeeld / de visie te bespreken

6 Participatieruimte

Bij een participatietraject is het belangrijk om aan te geven aan welke beleidskaders en wettelijke kaders we gehouden zijn en waar ruimte zit. Zo is het niet wenselijk om de richting naar kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw om te draaien. Tegelijkertijd, met toekomstverkenning en backcasting wordt het juist mogelijk om buiten de kaders te denken en ongewenste kaders voor de langere termijn juist te adresseren. Het gesprek wordt bij de toekomstverkenning (eerste fase) breed ingestoken, maar zal bij concretisering van doelen zal met bestaande beleidskaders rekening gehouden moeten worden. Dit moet aan het begin van workshops in de tweede fase duidelijk gemaakt worden: waar zit ruimte voor verandering en waar moeten we rekening houden met bestaande beleidskaders, zoals die van het UPLG.

In maart 2024 wordt er in het kader van het UPLG een kaderstellend document voorgelegd aan PS. Kaders die daar worden vastgesteld zijn ook kaderstellend voor het beleid dat uit de visie landbouw en voedsel voortvloeit. Kaders die al in het kader van het UPLG worden vastgelegd worden uiteraard niet opnieuw aan PS voorgelegd. Het kan wel zijn dat er vanuit het visietraject behoefte is aan aanpassing van het UPLG of dat er naast het UPLG extra kaders moeten worden vastgelegd. PS besluitten over nieuwe of aangepaste beleidskaders. Het is in het visietraject voorzien om na het zomerreces van 2024 een kaderstellend beleidsstuk aan PS voor te leggen.

7 Doelgroepen

7.1 Participatiegroep

Bij het herzien van de landbouwvisie hebben we inbreng van experts en van stakeholders nodig. Vanuit de agrarische sector is de wens aangegeven om vooral de boeren zelf aan tafel te hebben. Tegelijk moet de agrarische sector allerlei maatschappelijke doelen bedienen, dus het is logisch om ook vertegenwoordigers van deze doelen te betrekken en ze met elkaar toekomstbeelden te laten verkennen.

De groep van stakeholders in het landelijk gebied en het agrocomplex is erg uitgebreid. Het is de uitdaging om een goede mix van deelnemers te organiseren waarbij ook rekening gehouden moet worden met de groepsgrootte: in kleinere groepen is interactie gemakkelijker te organiseren, waar in grotere groepen het risico is dat sommige deelnemers niet gehoord worden.

De provincie heeft recent een kerngroep jonge boeren en een kerngroep boerinnen opgericht waarmee we regelmatig in gesprek gaan. Ook deze groepen worden bij de workshops voor de participatiegroep uitgenodigd.

We hebben de volgende stakeholders in beeld voor de participatiegroep:

Stakeholders	Wie
Agrarische sector: vertegenwoordigers	LTO, HAJK, Caring Farmers, NFO, POV, NVP, Avined, Biohuis, FDF, Agractie
Agrariërs	Kerngroep jonge boeren, kerngroep boerinnen
Agroketen	Bionext, NMV, FNLI, Nevedi, CBL, banken, melkfabrieken, Agrifirm
Agrarisch natuurbeheer	BoerenNatuur, Agrarische collectieven
Terreinbeherende organisaties	SBB, NM, HUL, UPG
Medeoverheden	Gemeenten, waterschappen, LNV
Onderwijs, onderzoek	WUR, Louis Bolk, UU, KTC, VIC
Overig	Wij.land, Herenboeren, BuildingBalance, Regio Foodvalley, Dierenbescherming, LEU, NMU, NJR, Stichting voedselbosbouw, Stadslandbouw NL, Groenpact, MVO NL, Boerenverstand, Local2local, Eemlandhoeve, GGD, Transitie coalitie voedsel

7.2 Bewonersgroep

Er wordt een groep van ca 30 burgers gevormd waarvoor ook een workshop wordt georganiseerd om mee te denken over de scenario's en wat het gewenste toekomstbeeld is vanuit deze groep. Daarvoor kijken we of we een bureau opdracht kunnen verlenen om een dwarsdoorsnede van de bevolking van provincie Utrecht te maken.

7.3 Provincie Utrecht

Binnen de provincie spelen GS en PS een belangrijke rol om beleidskaders vast te stellen. Daarnaast is betrokkenheid van beleidsmedewerkers belangrijk voor beleidsafstemming en inbreng van kennis.

De bestuurlijke opdrachtgever voor de visie is Gedeputeerde Mirjam Sterk. Ambtelijk opdrachtgever is teamleider van Natuur en Landbouw, Anton Brombacher, en gedelegeerd ambtelijk opdrachtgever is clustercoördinator Roelof Martens.

Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten

Via het Portefeuillehouders overleg Landelijk Gebied informeren we Mirjam Sterk. Zo nodig wordt op meer informele wijze met gedeputeerde gesproken over de gewenste aanpak.

Het college van gedeputeerden (GS) vergadert elke dinsdag. Er is de mogelijkheid om een Beide Benen Op Tafel-overleg (BBOT) te voeren met GS. Dit is een bijeenkomst van maximaal 1 uur waarin in informele setting met GS gesproken wordt over een relevant onderwerp en waarbij geen besluiten genomen worden. Er staat een BBOT gepland op 7 mei.

Zaken die aan Provinciale Staten (PS) worden voorgelegd, lopen via de commissie Ruimte, Groen, Water en Wonen (RGWW). Naast de commissievergaderingen is het mogelijk om informatiesessies of werksessies met PS te organiseren. De werksessies met PS over de visie zijn gepland op 28 februari en 15 mei.

Ambtelijk: kernteam en klankbordgroep

Het kernteam bestaat uit mensen die voor aansluiting moeten zorgen bij het UPLG/GGA en de Omgevingsvisie, een projectleider en een aantal beleidsmedewerkers landbouw die zorgen voor de inhoudelijke borging. Daarnaast is er een strategisch adviseur om de projectleider te ondersteunen met kennis van de organisatie en politiek-bestuurlijke gevoeligheden.

Het kernteam leest mee met de stukken en levert input bij scenario's en visie. Zij nemen deel aan de workshops voor de klankbordgroep en zo nodig bij externe workshops. Ook leveren zij teksten aan, zo nodig samen met andere beleidsmedewerkers van cluster landbouw en voedsel.

Het onderwerp landbouw en voedsel raakt veel onderwerpen waar de provincie Utrecht zich mee bezig houdt en die samenkomen in de Omgevingsvisie. Om te zorgen dat er geen beleid wordt gemaakt dat zich niet goed verhoudt met andere beleidskaders, is een klankbordgroep opgericht. Deze bestaat voornamelijk uit beleidsmedewerkers, maar ook uit mensen die zich bezighouden met communicatie, GIS of toekomstverkenning en de opdrachtgever. Daarnaast is er een coördinerend strategisch beleidsadviseur voor de coördinatie op niveau van de landelijke leefomgeving.

De landbouwkennis wordt ingebracht door de kerngroep landbouw, die ook aansluit bij klankbordgroepbijeenkomsten.

De klankbordgroep wordt gebruikt om inhoudelijke inbreng te leveren, bijvoorbeeld in workshops. Daarnaast om mee te lezen met stukken zoals de scenario's en de visie.

Beleidsonderdeel in klankbordgroep
Omgevingsvisie en Groen Groeit Mee
SEIA (Sociaal Economische Impact Analyse t.a.v. UPLG) en Regionaal Economische Agenda
Natuur
Bodem
Water
Klimaat: klimaat centraal / drawdown / klimaatadaptatie
Milieu / gezonde en veilige leefomgeving
Energietransitie en energievisie
Cultuur en erfgoed
Landschap

8 Risico's

Weerstand op verandering

De verre tijdshorizon (2050) kan ervoor zorgen dat het niet voelt alsof het eigen belang op het spel staat, maar dat het om de toekomstige generatie gaat. Daarnaast is het belangrijk dat scenario's wel uitdagend, maar ook goed voorstelbaar zijn.

Participatiemoedigheid, niet mee willen doen

Vanuit het wantrouwen naar de overheid is er weerstand om mee te doen met trajecten waarvan men vindt dat die toch niets opleveren en waarbij de overheid niet als betrouwbare partner wordt gezien. Als recent voorbeeld geldt de [brief stikstofcollectief](#) waarin agrariërs worden opgeroepen om niet mee te doen aan de gebiedsgerichte aanpak van de provincie Utrecht.

Verwachtingsmanagement is van cruciaal belang om de risico's zoveel mogelijk in te perken. Zo moeten deelnemers altijd goed geïnformeerd zijn over de beïnvloedingsruimte die zij hebben. Het visietraject moet een open en transparant proces zijn en het moet voor deelnemers duidelijk zijn wat er met hun inbreng gebeurt en hoe de terugkoppeling plaatsvindt. Daarnaast moet helder worden gemaakt wat de relatie is met het UPLG en de GGA en de Omgevingsvisie. Dit wordt afgestemd met de projectleiders en communicatiemedewerkers van deze processen.

Niet de juiste mensen aan tafel krijgen

Voor de eerste workshop krijgt men een maand van tevoren de uitnodiging. Misschien kunnen bepaalde belangrijke partijen daar lastig invulling aan geven. Men moet zich aanmelden voor bijeenkomsten zodat gemonitord kan worden op aanmeldingen. Er zal actief achteraan gebeld worden om te proberen de juiste mensen aan tafel te krijgen. De andere workshops kunnen wel tijdig worden aangekondigd met een save the date.

Niet iedereen durft de mening te geven

Gezien de vele emoties die er leven rondom de landbouwtransitie is het belangrijk om tijdens de workshops een veilige sfeer te creëren en te bewaken, en ruimte te geven aan afwijkende of misschien confronterende meningen. Gesprekken vinden daarom plaats met inachtneming van de Chatham House Rules. Bovendien hanteert Futureconsult de uitgangspunten van Deep Democracy waardoor we ook minder breed gedeelde meningen en tegenstellingen boven water kunnen krijgen en hier op een respectvolle manier het gesprek over kunnen voeren.

Niet voorbij huidige knelpunten kunnen kijken

Agrariërs die momenteel acute problemen hebben (PAS-melders, geen financiering kunnen krijgen, etc) vinden het wellicht moeilijk om daar overheen te stappen om verder in de toekomst te kijken. Er worden manieren ingezet om het

toekomstdenken aan het begin van bijeenkomsten te stimuleren. Gevoeligheid voor deze problemen blijft wel van essentieel belang en zorgen mogen niet gebagatelliseerd worden. Er komt een plek waar men zorgen kan uiten en opgevangen wordt zonder dat dit het proces verstoort.

9 Communicatie over de visie

Voor geïnteresseerden in de visie landbouw en voedsel, zal er op verschillende manieren gecommuniceerd worden. Extern zal gebruik worden gemaakt van de [LaMi-website](#) om te berichten over de voortgang van de workshops. Met de participatiegroep wordt rechtstreeks via e-mail en in workshops gecommuniceerd.

Om de ambtenaren van de hele provincie die geïnteresseerd zijn in het traject op de hoogte te houden is er een speciale [intranetgroep](#) aangemaakt. De projectleider plaatst hier regelmatig updates over het visietraject.

Er is door de Commissaris van de Koning, Hans Oosters, een landbouwtop in het voorjaar van 2024 aangekondigd. Daaromheen zal meer communicatie zijn, omdat het een open uitnodiging zal zijn. In die berichtgeving kan ook aandacht aan het visietraject worden gegeven.

10 Activiteiten en planning

Datum	Tijdstip	Activiteit	Aantal deelnemers
Fase 1			
Ma 8-1		Startgesprek kerngroep en Futureconsult	8
Di 16-1		Startbijeenkomst klankbordgroep	30
ma 5-2	12.00-17.00	Trendpanorama met klankbordgroep	30
do 15-2	20.00-22.00	Trendpanorama met participatiegroep	50-80
di 27-2	13.00-17.00	Three horizons workshop met klankbordgroep	30
wo 28-2	15.30-17.00	Werk sessie met PS en commissieleden	
Fase 2			
di 9-4	13.00-17.00	Workshop met ambtenaren en experts	30
do 18-4	19.00-21.30	Workshop met stakeholders	50-80
di 23-4	18.00-22.00	Workshop met burgers	30
di 7-5	13.30-14.30	BBOT met GS	
wo 15-5	9.00-10.30	Werk sessie met PS en commissieleden	
24-jun		Aanleveren kaderstellende notitie voor PS	
25-sep		Vergadering PS over kaderstellende notitie/visie	